

19-25/01/12

CITY EVENTS

από την Ιωάννα Γκομούζα jgomouza@athinorama.gr

σελ. 98

σελ. 100

σελ. 101

σελ. 102

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Η σκηνοθέτιδα Μαρία Ηλιού μιλά για τη Σμύρνη

FOCUS

Νέα από το δραστήριο σεμιναριακό Μικρό Πολυτεχνείο

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική από τον Κωστή Παπαγιώργη

ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Ό,τι πιο ενδιαφέρον τρέχει στην πόλη

Ματιές στη Σμύρνη του κοσμοπολιτισμού

Περιμένοντας την έκθεση και το ντοκιμαντέρ «Σμύρνη: η καταστροφή μιας κοσμοπολίτικης πόλης, 1900-1922» αυτήν την εβδομάδα στο Μουσείο Μπενάκη, η Ιωάννα Γκομούζα συζήτησε με τη σκηνοθέτιδα Μαρία Ηλιού για τη μεγάλη Ιστορία αλλά και για το προσωπικό της σμυρναϊκό «τραγούδι».

Σμύρνη, Μάιος 1919

CITY EVENTS ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Από τα πρώτα χρόνια της ζωής μου η Σμύρνη με σπείκωνε. Υπήρξε παντού στο διαμέρισμά της οδού Σόλωνος όπου μεγάλωνα: στις διηγήσεις του πατέρα μου για το σπίτι στην προκυμαία και το Κορδελιό, για τον τρόπο ζωής και τη μουσική που άκουγαν (κοντσόνετες και παλικά τραγούδια), για τις καλές σχέσεις με τους Τούρκους γείτονες. Καμιά άλλη πόλη στη Γη δεν ήταν τόσο μοναδική». Από πατέρα Σμυρνιώ, η σκηνοθέτις Μαρία Ηλιού είχε το «προνόμιο» να αφουγκραστεί και τις δύο όψεις του μύθου της πόλης. Στα παιδικά της χρόνια θυμάται τις νύκτες να στριφαγουρίζει στο κρεβάτι από τους εφιάλτες που φούντωναν τα διαβάσματά για τη μεγάλη πυρκαγιά. Θυμάται όμως και τη λαχτάρα να ζωντανέψει μέσα της την προ καταστροφής καθημερινότητα σε αυτό το λημάνι όπου συνυπήρχαν Έλληνες, Τούρκοι, Αρμένιοι και λεβοντινοί. Από ποια κλειδαρότρυπα όμως να ρίξεις ματιές σε μια ζωή που χάθηκε μαζί με τις φωτογραφίες που θα μπορούσαν να τη θυμίζουν; «Όταν έφυγα για σπουδές στο εξωτερικό, έμεινα έκκληκτα ανακαλύπτοντας πως η δική μας Σμύρνη, του κοσμοπολιτισμού και της καταστροφής, ήταν άγνωστη στην Ευρώπη και την Αμερική. Και τότε διάβασα στον "Κολοσσό του Μαρουσιού" του Μίλερ τη φράση: "Η Σμύρνη έχει αφηστεί από τη μνήμη της ανθρωπότητας". Και η ιδέα να κάνω μια ταινία άρχισε να γίνεται εμμονή». Μια «εμμονή» την οποία τροφοδότησε με πολύ υλικό η έρευνά της σε αρχεία των ΗΓΙΑ την περίοδο κατά την οποία δούλευε με τον ιστορικό Αλέξανδρο Κηροπέφ για το ντοκιμαντέρ «Το ταξίδι. Το ελληνικό όνειρο στην Αμερική». Όταν έλασε η «παρένθεση» του βραβευμένου «Ταξιδιού», ξεκίνησε –σταθερό σε συνεργασία με τον Κηροπέφ– να ζωντανεύει το όνειρο της Σμύρνης, φέρνοντας στο φως άγνωστο υλικό από ιδιωτικές συλλογές, όπως αυτή του Pierre de Gisors, και τα αρχεία της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, των πανεπιστημίων Πρίνστον και Χάρβαρντ κ.ά. Αυτές τις εικόνες θα δούμε στην έκθεση και την ταινία τεκμηρίωσης «Σμύρνη: η καταστροφή μιας κοσμοπολίτικης πόλης, 1900-1922» στο Μουσείο Μπενάκη (από 24/1). Η αφήγηση στο φιλμ ξετυλίγεται σε τρία κεφάλαια –στην εποχή του κοσμοπολιτισμού, του «δανεικού χρόνου»,

και της καταστροφής– και παράλληλα σε δύο επίπεδα. Ιστορικοί μιλούν για τη μεγάλη Ιστορία, ενώ Σμυρνιώι πρόσφυγες πρώτης, δεύτερης και τρίτης γενιάς καταθέτουν τις δικές τους μαρτυρίες. Μάλιστα, τρεις από αυτούς ξετυλίγουν οικογενειακές ιστορίες από την ελληνική (η Ελένη Μπαστέα μαρμάροζεται αναμνήσεις των παπουδιών της), την αρμενική (ο 99χρονος Ζακ Νολμπαντιάν διηγείται τη ζωή του στη Σμύρνη) και την τουρκική πλευρά (από την καθηγήτρια ανθρωπολογίας Λέλα Νάτζ). Βασικός ομαλτής είναι ο Τζάιλις Μίλτον, ο συγγραφέας του βιβλίου «Ο χαμένος παράδεισος», μια συνειδητή επιλογή, «διότι δεν είναι ούτε Έλληνας ούτε Αρμένιος, αλλά Άγγλος και δίνει καταπληκτικές μαρτυρίες τόσο για τον κοσμοπολιτισμό όσο και για την καταστροφή». Από μια τέτοια έρευνα, βέβαια, δεν θα μπορούσαν να λείπουν οι εκπλήξεις και οι συγκινήσεις. «Όταν ήμασταν στην Ουάσιγκτον, μάθαμε για ένα φιλμ το οποίο βρισκόταν στο Λος Άντζελες και περιείχε στιγμές από τη Σμύρνη και την άφιξη των προσφύγων στην Ελλάδα. Το κρατούσε κρυμμένο ο παππούς του Ρόμπερτ Νταβίνταν, ο οποίος το αποκάλυψε στον εγγονό του λίγο προτού πεθάνει. Εκείνος έφερε το φιλμ στην Ουάσιγκτον, όπου το συντηρήσαμε στο Colorlab (η συντήρηση του υπόλοιπου υλικού πραγματοποιήθηκε από τον Μη Κερδοσκοπικό Οργανισμό Πρωτεύουσας) κι έτσι μπορέσαμε να το σώσουμε. Εικόνες από αυτό το σπάνιο ντοκουμέντο έχουν χρησιμοποιηθεί και στο επόμενο project που θα παρουσιάσουμε τον Μάρτιο σχετικά με την ανταλλαγή πληθυσμών». Ο χρόνος κλήθηκε γρήγορα με τόσες ιστορίες και η σιζόντα της κ. Ηλιού ήταν σαφώς γεμάτη με ραντεβού για να τακτοποιηθούν οι τελευταίες λεπτομέρειες της έκθεσης. «Τι θέλετε να προσφέρει στην έρευνα και στο κοινό η δική σας κατάθεση για τη Σμύρνη;» τη ρώτησα. «Μια νέα ματιά στην Ιστορία, που κρατά αποστάσεις τόσο από μια εθνικιστική αφήγηση όσο και από νεότερες απόψεις που αποσιωπούν τα τραγικά γεγονότα της καταστροφής. Αυτή η ταινία και η έκθεση ἔγινον με την πεποίθηση πως η Σμύρνη, παρότι καταστράφηκε με τραγικό τρόπο, εξακολουθεί να υπάρχει, να είναι μια ιδέα, ένας τρόπος ζωής που έχει να κάνει με την αποδοχή του διαφορετικού. Τη Σμύρνη μπορεί να την έχει κάποιος πάντα μαζί του». ☺